

SZABÓ CSILLA – BESZNYÁK RITA

A BME Tolmács- és Fordítóképző Központjának online tolmácsképzése

Oktatói és hallgatói tapasztalatok

A pandémia nehéz helyzet elé állította a felsőoktatási intézmények többségét, különös tekintettel azokra, amelyek eszköz- és infrastruktúra-igényes speciális készségtárgyakat tanítanak. A tolmácsképző intézményeknek is rövid idő alatt kellett átállni távolléti oktatásra, s a korábban tantermi keretek között alkalmazott módszertani megoldásokat új technológiák segítségével online kontextusban megvalósítani. A tanulmány első felében felvázolunk néhány, az oktatók és a hallgatók körében elvégzett felmérést az online oktatással kapcsolatos tapasztalatokról, majd példákat hozunk arra, milyen nemzetközi, illetve hazai együttműködési kísérletek zajlottak le a képzőintézmények között ebben az időszakban. A tanulmány második felében összefoglaljuk, milyen – elsősorban pozitív – tapasztalatokat gyűjtöttünk a BME GTK Idegen Nyelvi Központjának Tolmács- és Fordítóképző Központjában (TFK) zajló szakirányú tolmácsképzéseken, részletesen elemezve az itt oktatott négy tolmácsolás mód (blattolás, konzekutív-, szinkron- és tárgyalástolmácsolás) kapcsán tapasztaltakat.

Kulcsszavak: blattolás, konzekutív tolmácsolás, szinkrontolmácsolás, tárgyalástechnika, blended oktatás

Bevezető

Az oktatási, felsőoktatási intézményeket világszerte szinte megoldhatatlan helyzet elé állította a koronavírus-járvány és az online oktatásra történő kényszerű átállás: a tanároknak néhány hét, sok esetben néhány nap leforgása alatt kellett az új helyzetben megfelelni megfelelő előkészítés, technikai infrastruktúra és releváns tapasztalatok hiányában. Még nehezebb volt a helyzet az eszköz- és/vagy infrastruktúra-igényes és konkrét készségtárgyakat oktató képzéseken. Ma már rendelkezésünkre állnak olyan felmérések, amelyeket az oktatók és a hallgatók körében végeztek el általános vagy specifikus fókusszal, s amelyekből – ha nem is átfogó, de aránylag pontos – képet kaphatunk arról, milyen nehézségekkel néztek szembe az oktatási folyamat szereplői.

Oktatói tapasztalatok az online oktatásról

Az online oktatás tapasztalatai a felsőoktatásban: nemzetközi felmérések

Számos nemzetközi felmérés született az elmúlt két évben arra vonatkozóan, milyen hatással volt a pandémia az online oktatás bevezetésére a felsőoktatás területén, ezen belül is az egyetemi oktatók és hallgatók mentális egészségére. A *Times Higher Education* is erre kereste a választ a Digital Teaching Survey néven 2020-ban indított felmérésében, amelyben 520 önkéntes válaszadó (többségük az Egyesült Királyság, illetve az Egyesült

Államok területén dolgozó egyetemi oktató) számolt be tapasztalatairól. Az eredmények azt mutatták, hogy az oktatók mintegy felét negatívan érintette az online oktatás a kezdeti fázisban: a megkérdezettek 61 százaléka nyilatkozott úgy, az online formára történő átállás rendkívüli erőfeszítéseket követelt, és további 28% jelezte, hogy ha nem is rendkívüli módon, de megterhelő volt az átállás. A válaszadók 51 százaléka érezte úgy, hogy az online oktatás a kezdeti fázisban számukra komoly mentális problémákat okozott annak ellenére, hogy az egyetemi (vagy tanszéki) vezetés alapvetően támogató magatartást tanúsított az oktatók iránt (42% vallotta így). Érdekes adat: a kezdeti nehézségeket követően az oktatók fele számolt be arról, hogy a korlátozások alatt jobban élvezte az online, mint a személyes órákat (feltehetően az offline maszkviselési kötelezettség miatt), de a legbiztosabb adat mégiscsak az, hogy a válaszadók 80 százaléka tanult abból, hogy más egyetemen oktató kollégáik hogyan tértek át az online oktatásra.

Az online oktatás tapasztalatai a felsőoktatásban: hazai felmérések

A G7 online gazdasági hírmagazin 2020. május 3-án közzétett cikkében arról számol be, hogy egyes egyetemeken négyszeresére nőtt az egyetemi oktatók terhelése a távolléti oktatás bevezetésével (Hajdú & Jandó, 2020). A pandémia első időszakában a legtöbb egyetem rendelkezésre bocsátotta a Microsoft Teams-platfómját, egyes egyetemek Zoom-licenszeket is biztosítottak, de általános probléma volt, hogy sem az oktatók, sem a hallgatók nem rendelkeztek megfelelő technikai háttérrel. Ezt a problémát emelte ki az ITM osztályvezetője is, hangsúlyozva, hogy az információtechnológiai és kommunikációs eszközök hiányán kívül az oktatók számára jelentős többletmunkát jelentett az is, hogy a meglévő, jelenléti oktatásra elkészített szinkron anyagaikat aszinkron módban (tehát olyan rugalmas online oktatási keretekben, ahol nincs, vagy minimális a valós idejű interakció) is használhatóvá kellett tenniük (Sinóros & Szabó, 2020)

Egy másik felmérés, amelyet 2020 októberében készítettek és 2021-ben publikáltak (Grazjczár, Schottner & Szűts, 2021), már a pandémia második szakaszát is figyelembe vette. A felmérésbe bevont 102 oktatóból 79 adott választ a kérdésekre: a többség számára nem okozott gondot a távolléti oktatásra való átállás, de csak 12% érezte úgy, hogy ez az átállás nem jelentett pluszmunkát. A szerzők több szempontot is elemezve arra hívják fel a figyelmet, hogy sokkal hatékonyabbá tehető a legtöbb képzés, ha a jelenléti oktatást távolléti oktatással kombináljuk, tehát a *blended learning* gyűjtőnéven ismert vegyes (jelenléti és online tevékenységeket is alkalmazó) oktatási forma létjogosultsága mellett érvelnek. Véleményük szerint több tényező is a blended oktatási formába vetett bizalmat erősíti; ezek között említették az oktatók pozitív oktatási és számonkérési tapasztalatait, a technikai eszközök magabiztos kezelését, illetve a digitális formában is jól működő kommunikációt: a felmérés tanúsága szerint az oktatói gárda mintegy fele támogatja a blended formákat.

Oktatói tapasztalatok az online tolmácsképzésről

Nemzetközi kooperáció

A tolmácsolás oktatása jelenléti, azaz személyes formában zajlik szerte a világon. Nemzetközi kontextusban a pandémiát megelőzően csak nagyon kevés képzőintézmény szánta el magát arra, hogy a jelenléti órák mellett valamilyen digitális, személyes

jelenlétet nem igénylő formát is beemeljen a tolmácsképzésbe¹. Ebben a helyzetben a kiváló infrastruktúrával (például modern szinkrontolmácsolási berendezésekkel) rendelkező képzőintézmények is azonos helyzetben találták magukat: csak a virtuális platformok álltak rendelkezésükre, amelyek alkalmazásáról rendkívül kevés tapasztalatuk volt. A tolmácsolást oktató intézmények szűk közössége hamar összefogott: a közösségi média (jelen esetben a Facebook) felületén már 2020 márciusában kialakult egy nemzetközi tolmácsoktatókból álló privát csoport, amely a nem túl frappáns, de annál beszédesebb nevet viselte: *Interpreting trainers blundering through online teaching in a pandemic*. A rövid időn belül több száz (jelenleg mintegy 1200 tagot) számláló FB-csoport az elismert szakember, Sophie Llewellyn Smith vezetésével komoly összefogásról tett tanúbizonyságot, és hatékony szakmai segítséget nyújtott a képzőintézményeknek ebben az időszakban online konferenciák, fórumok stb. szervezésével, a tudásmegosztás összes lehetséges formáját latba vetve. Emellett komoly segítséget jelentett az érintett intézményeknek, hogy a KUDO az EMCI konzorcium tagjainak 2020 márciusában ingyenesen elérhetővé tette a szolgáltatásait.

Európai kooperáció

Az európai szinten egy szűkebb csoport is komoly erőfeszítéseket tett a képzőintézmények, ezen belül az oktatók támogatására: a SCIC Tolmácsszolgálat² által néhány hónappal korábban létrehozott tudásközpont, a KCI³ nemcsak a távtolmácsolásra kényszerűen átálló (vagy sok esetben munka és/vagy feladat nélkül maradó) tolmácsok számára adott tanácsokat, hanem a képzőintézmények oktatóinak és hallgatóinak is. A SCIC már korábban is szervezett virtuális tanórákat a támogatást élvező egyetemek számára, de a pandémiás helyzetben külön segítséget nyújtottak azzal, hogy egyénileg is foglalkoztak a konferenciatolmács programban résztvevő hallgatóinkkal. A SCIC holnapján külön felületet, ezen belül külön szekciókat alakítottak ki, amelyeken keresztül online eszközöket és forrásokat osztanak meg az oktatási folyamatban részt vevők számára.

Hazai tapasztalatsere

Ami a hazai oktatóközösséget illeti, a képzőintézmények képviselőiben mi magunk is megpróbáltuk kicserélni a tapasztalatokat: a Miskolci Egyetem 2021 januárjában rendezett MANYE-konferenciájának keretében tartottuk meg a hagyományosan a BME Tolmácsképzője által szervezett eseményt, a *Tanár-tanár találkozót*, amelyen ezúttal az online platformokon megszervezett tolmácsvizsgákról beszélgettek a különböző képzőintézmények szakemberei. A tolmácsolás oktatásában a járványhelyzet kapcsán felmerülő aktuális problémákról a nyelvi közvetítést oktató hazai képzőintézmények közül az ELTE FTT foglalta össze tapasztalatait; 2021 márciusában jelent meg tanulmánykötetük a *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* címmel Seresi Márta,

¹ Ilyen kivétel a Yorki Egyetem keretei között működő Glendon College, ahol egy kétéves blinded program keretében az első évben kizárólag valós idejű online órákat tartanak, és csak a második félévben állnak át a jelenléti formára.

² Az Európai Bizottság Tolmácsszolgálat

³ KCI: Knowledge Centre on Interpretation

Eszenyi Réka és Robin Edina szerkesztésében, ezzel a fókusszal rendezték meg hagyományos tavaszi konferenciájukat is. Ezen a konferencián hangzott el az az előadás, amelyben a BME Tolmács- és Fordítóképző Központjában szerzett tapasztalatairól jelen szerzőpáros is beszámolt, s amelynek írott változatát az alábbiakban közöljük.

Hallgatói tapasztalatok az online oktatásról

A kényszerű áttérés az online oktatásra nemcsak az egyetemi oktatókat, hanem a hallgatókat is új kihívások elé állította. A „befogadói” oldalon kellett rugalmasan adaptálódniuk a fokozatosan kialakuló oktatási és elvárési rendszerhez, mely – mint a fentiekben láthattuk – az oktatói közösségnek is komoly fejtörést okozott módszertani szempontból.

Az online oktatás megítélése hallgatói szemmel: nemzetközi felmérések

A Nemzetközi Bologna Csoport (Bologna Follow-up Group, BFUG) és az Európai Diák-szövetség (European Students' Union, ESU) 2020 júniusában a Zadari Egyetem koordinálásával végzett online felmérést, melynek keretében 41 európai ország felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatókat kérdeztek az online oktatásról. A felmérés eredményei összességében azt tükrözik, hogy a hallgatók is megosztottak az online oktatás megítélésében, és sok tekintetben ragaszkodnak a hagyományos oktatáshoz (BFUG-ESU, 2020). A megkérdezettek 57%-a például szívesebben vesz részt valós idejű online előadásokon és szemináriumokon, mert fontos számukra a személyes interakció az oktatóval. Ez a hallgatói igény abban is megmutatkozott, hogy többségük leginkább a videochates konzultációs formát érezte hatékonynak (szemben például az email-küldéssel). A hallgatók 50%-a vélte úgy, hogy tanulási terhei megnöttek az online oktatás bevezetésével, és – bár a követelményrendszert többnyire követhetőnek és következetesnek érezték – sokan hiányolták a rendszeres és részletes tanári visszajelzéseket, valamint sokan panaszkodtak az online oktatás kezdeti szervezetlenségére (BFUG-ESU, 2020).

Az átállás nyilvánvalóan az egyetemi hallgatók számára sem volt zökkenőmentes, de az online oktatás retrospektív tapasztalatai azt mutatják, hogy a hallgatói közösség sokkal nyitottabban – és sok tekintetben felkészültebben – állt ehhez a külső tényezők kiváltotta „digitális fordulathoz”, mint az oktatói oldal. A hallgatók 80%-a magabiztosan használja a különböző oktatási platformokat (Moodle, Microsoft Teams, Zoom stb.), rendelkezésükre állt a szükséges digitális eszköztár (99,5%), legfeljebb a stabil internetkapcsolat okozott gondot (59%). Ugyanakkor sok hallgató motivátlanságról, a társadalmi életük visszaeséséről, mentális egészségük megingásáról számolt be, különösen az első, 2020. tavaszi járványhullám idején (BFUG-ESU, 2020).

Az online oktatás megítélése hallgatói szemmel: hazai felmérések

A magyar hallgatók körében is több átfogó felmérés készült a COVID-járvány terjedésével a felsőoktatásban bevezetett online oktatás megítéléséről. Elsőként az ELTE Politológus Műhely Távoktatás Kutatása összegezte a hallgatói reflexiókat 2020 májusában (ELTE PM, 2020). A 11 magyarországi egyetem több mint 2000 hallgatójának bevonásával készült felmérés eredményeiből azt látjuk, hogy a hallgatók közepesen elégedettek a távolléti oktatás megvalósulásával (a maximálisan adható

7-ből átlagosan 4 pontot adtak erre a kérdésre a megkérdezettek). Hasonlóan vélekednek a segédanyagokhoz való hozzáférésről (4,4 pontos átlaggal) és a követelmények teljesíthetőségéről (4,3 pont). Ebben az időszakban leginkább a kooperáció területén éreztek hiányosságokat a hallgatók. Úgy ítélték meg, nem igazán vonták be őket az új körülményekhez adaptált számonkérési rendszer kialakításába (2,8 pont), és az oktatók összehangoltságát is hiányosnak érezték (átlag 3,2 pont) (ELTE PM, 2020). Ebben a kezdeti időszakban a hallgatók 43%-a vélte úgy, hogy az online forma nem pótolja teljesen a hagyományos *képzést*.

Kicsit átfogóbb és árnyaltabb képet mutat a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának Távoktatás jelentése a koronavírus-járvány hatásáról a felsőoktatásban, hiszen ezt a felmérést két fázisban – előbb 2020 április-májusában, majd ismételtelen 2020 augusztusában – végezték 28 egyetem és összesen mintegy 17600 hallgató bevonásával (HÖÖK, 2020). A kétlépcsős kutatás tavaszi részeredményeit összevetve az augusztusi adatokkal azt látjuk, hogy míg áprilisban a hallgatók a kontaktórák 42%-át érezték kiválthatónak online oktatási módszerekkel, augusztus végén az átlagos kiválthatósági igény már 70% volt. A HÖÖK a nyert adatok fényében meg is fogalmazott néhány javaslatot a felsőoktatás jövőjére nézve, ezek között kiemelt helyen szerepel a kontaktórák számának csökkentése, a hallgatók és oktatók digitális kompetenciájának fejlesztése (kötelező kurzusokon, továbbképzéseken) és egy egységes intézményi e-learning struktúra kialakítása a magyarországi felsőoktatási intézményekben (HÖÖK, 2020).

A BME Gazdasági és Társadalomtudományi Karának Hallgatói Képviselője 2020 júliusában mérte fel a hallgatói véleményeket az első „járvány-sújtotta” félév online oktatásával kapcsolatban, a fentieknél jóval kisebb, 200 fős mintán (BME GTK, 2020). A pozitívumokra fókuszáló felmérés többek között azt vizsgálta, hogy mely módszerek nyerték el leginkább a hallgatók tetszését a távolléti oktatás során. A válaszokból azt látjuk, hogy a megkérdezettek a jól követhető, átlátható tananyagokat, a naprakész, folyamatos feltöltést értékelték, illetve az olyan jellegű kiegészítő segédanyagokat, melyek az autonóm tanulást segítik. A hallgatók körében népszerűek voltak az új típusú oktatási segédanyagok (videók, hangfelvétellel kísért prezentációk, kérdőívek, online gyakorló feladatok stb.). Pozitív visszajelzéseikben többnyire reális számonkérési keretéről és konzultációs lehetőségekről számoltak be, a rendkívüli körülmények között nagyra értékelték a kollegiális oktatói magatartást és segítőkészséget (BME GTK, 2020).

Hallgatói tapasztalatok az online tolmácsolásról

A fordítóképzésben nem ismeretlen a távoktatási forma, egyre több külföldi és magyar egyetem kínál blended vagy teljes egészében távoktatási formában megvalósuló posztgraduális képzéseket fordítóknak. Ezzel szemben a tolmácsolás döntően jelenléti formában folyik a legtöbb képzőintézményben, így nem meglepő, hogy míg több tanulmány és hallgatói elégedettségi felmérés is készült már fordító-hallgatók körében a távoktatás hatékonyságáról (Petz, 2020; Almahasees & Qassem, 2021), célzottan tolmácsolóhallgatók bevonásával egyelőre nem végeztek átfogó nemzetközi vagy magyarországi felmérést az online oktatás megítéléséről. Ez annak is betudható, hogy a legtöbb egyetemen a speciális képzési feltételek és a magas bemeneti elvárások miatt

aránylag kis létszámú csoportokban folyik tolmácsképzés, nehéz igazán reprezentatív felmérést végezni. Izgalmas kiindulásul szolgálhat egy ilyen jellegű felméréshez Robertson tanulmánya, aki egy tolmácsoktatóknak kínált blended (azaz részben online megvalósuló) képzéssel kapcsolatban összegezte a résztvevők tapasztalatait (vö. Robertson, 2015).

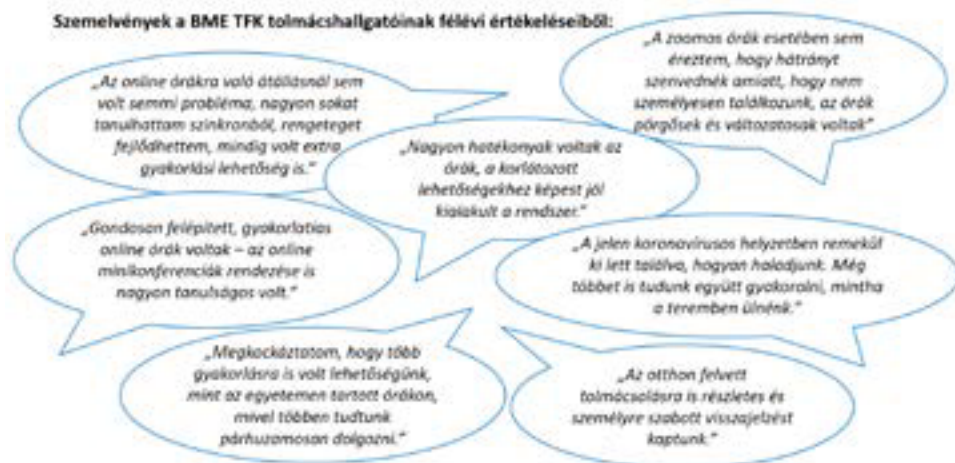
A magyar tolmácsoló hallgatók körében egyelőre csak behatárolt fókuszú, kismintás felmérések készültek a járványhelyzet nyomán bevezetett online tolmácsképzés megítéléséről. 2020-as tanulmánykötetükben Seresi Márta és Robin Edina foglalkoztak a hallgatói oldal szempontjaival, előbbi a hallgatók visszajelzéseit összegezte az aszinkron konzekutív tolmácsórák hatékonyságáról (az otthoni hangfelvételekről, a visszajelzések formájáról, a tapasztalt nehézségekről stb.) (Seresi, 2020), utóbbi pedig az ELTE fordító- és tolmácsoló hallgatóinak benyomásait gyűjtötte csokorba az online képzés hatékonyságáról. Robin tanulmányából kiderül, hogy a hallgatók a kezdeti sokk után kezdtek meglátni az online oktatás előnyeit is, megfelelő önfegyessel, tudatos otthoni munkaszervezéssel és megfelelő humorral sikerült úrrá lenniük a menet közben felmerülő tanulmány módszertani és technikai nehézségeken (Robin, 2020).

A TFK tolmácsoló hallgatóinak visszajelzései az online tolmácsképzésről

Hasonló szellemben készítettünk mi is szubjektív hallgatói felmérést 2021-ben a BME Tolmács- és Fordítóképzőjének tolmácsoló hallgatói körében a záróvizsgájukat megelőző három szemeszter online tolmácsóráinak megítéléséről. A hallgatóktól a félév során több alkalommal is kért visszajelzések különösen tanulságosak voltak az oktatók számára az online oktatással nehezített félévekben. Az 1. ábrán láthatóak a 2019/2020. tavaszi félévben végzős tolmácsoló hallgató elégedettségi felmérésében adott válaszokból vett szemelvények.

1. ábra

Szemelvények a TFK tolmácsoló hallgatóinak félévi értékeléseiből

A válaszok azt mutatják, hogy a hallgatók szerint a képzés oktatói gyorsan adaptálódtak az új helyzethez, és hatékonyak ítélték az online órákat az átgondolt, jól szervezett oktatási kereteknek köszönhetően. Az is megerősítést nyert, hogy a tolmácsjelölteknek ilyen körülmények között különösen fontos a személyre szabott, részletes visszajelzés az otthoni hangfelvételekről. Az online oktatás nem várt hozadékaként utaltak arra is, hogy – a párhuzamos munkavégzésnek köszönhetően – összességében többet tudtak gyakorolni, mint az egyetemi órákon.

A 2020/21-es tanévben végzős hallgatók igen széleskörű tapasztalatokat szereztek az online tolmácsképzésről, hiszen csupán néhány hónapig volt alkalmuk jelenléti formában részt venni tolmácsórákon, négy féléves képzésük jelentős részében online, a Zoom-platform használatával tanultak tolmácsolni. Az online tolmácsképzés előnyeiről és hátrányairól leszűrt tapasztalataikról 2021 márciusában kérdeztük őket, a hallgatói visszajelzéseket az 1. táblázatban összegeztük pontokba szedve.

1. táblázat

Az online tolmácsképzés előnyei és hátrányai hallgatói szemmel (TFK, 2021)

Az online tolmácsképzés előnyei	Az online tolmácsképzés hátrányai
• bárholnan végezhető, nincs földrajzi korlát, nem kell utazni • kényelmes, otthon tanulhatok • időmegtakarítás, rugalmas időbeosztás • fejlődik a digitális kompetenciánk • párhuzamosan több nyelven is gyakorolhatunk (minikonferencia) • jól látszik az előadó arca, a résztvevők reakciója • több órás gyakorlás, több egyéni feladat jut a párhuzamos tolmácsolás csoportszobákban • kevesebb stressz • felkészít a távtolmácsolásra, szimulálja a várható piaci helyzetet – jövőbe mutató	• otthoni zavaró körülmények miatt nehezebb fókuszálni • nincs személyes találkozó, hiányoznak a csoporttársak • kevésbé életszerű kontextus • fárasztóbb, más típusú stresszhelyzet • kevés tényleges tapasztalat a tolmácsberendezés használatára vonatkozóan, kevés kabingyakorlat • infrastruktúrát igényel, technikai (hálózati, kapcsolódási stb.) problémák adódhatnak • testbeszéd, gesztikuláció hiánya • Zoom-fáradtság

A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy hallgatói oldalról könnyebbséget és időmegtakarítást jelent az, hogy nem kell bejárniuk az egyetemre, kevésbé érzik stresszesnek ezt a körülményt, és értékelik, hogy több órás gyakorlásra jut lehetőségük az online platformokon rendelkezésre álló csoportszobákban (az ún. breakout roomokban) párhuzamosan végzett feladatoknak köszönhetően. Többen is megjegyezték, hogy az online tolmácsolási gyakorlat hasznosnak bizonyul majd a jövőben vélhetően szélesebb körben elterjedő távtolmácsolási helyzetekben. Ugyanakkor az otthoni tanulásnak megvolt az a hátránya, hogy nehezebb koncentráltan egy dologra figyelni a zavaró körülmények miatt. Bár a Zoom tolmácsmoduljával sikerült szinkrontolmácsolási helyzetet szimulálni, a hallgatóknak kétségtelenül kevés lehetőségük volt kabinba ülni, és gyakorolni a tolmácsberendezés használatát. Többen panaszkodtak a menet közben felmerülő technikai problémákra, s hiányolták az előadó és a tolmácsársak személyes jelenlétét.

A hallgatói visszajelzésekből jól látszik, hogy a befogadói oldalról nézve is két oldala van az éremnek. A nehézségek ellenére online oktatási keretek között is sikerült sok területen előrelépést elérni és hosszú távon is hasznosítható, jövőbe mutató elemeket beépíteni a tolmácsképzésbe.

Az online tolmácsképzés tapasztalatai a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen

Miután röviden áttekintettük az online oktatással, ezen belül az online tolmácsolás oktatásával kapcsolatos általános oktatói és hallgatói véleményeket, kezdeményezéseket, illetve a tapasztalatcserére irányuló törekvéseket, az alábbiakban beszámolunk azokról a folyamatokról, amelyek a TFK saját „válságkezelési” stratégiájában szerepeltek; ennek keretében bemutatjuk azokat a lépéseket, amelyeket a TFK oktatóközössége tett meg szakirányú továbbképzésein, hogy a jelenléti oktatásban megszokott magas színvonalú képzést a távolléti oktatási formában is meg tudjuk valósítani.

Intézményi összefogás: az online oktatásra történő átállás a TFK -ban

2020 márciusában, a pandémia első hullámában elsősorban az volt a feladat, hogy megtaláljuk a távolléti tolmácsképzésre leginkább alkalmas virtuális platformot. Online megbeszéléseket tartottunk, amelyen belső és külső oktatók is részt vettek, és a megbeszélést egy mindenki számára hozzáférhető online felületen (Google Drive) rögzítettük. Szétosztottuk a feladatokat: az általunk ismert platformokat egyesével vagy párokban kipróbáltuk, a tapasztalatokról az online felületen tematikus elrendezésben számoltunk be egymásnak. Így született meg több rövidebb-hosszabb leírás vagy beszámoló az alábbi platformokról vagy programokról: Skype, Jitsi, In-Train, Teams, Zoom, Interprefy, InterpreterQ, Adobe Connect, Discord, GoReact stb. Közösen próbáltunk ki egy magyar fejlesztésű alkalmazást, a Simy online tolmácsrendszert, ahol egy kérdőív segítségével visszajelzéseket is adtunk a Simy működtetőinek, hogy milyen irányba fejlesszék a rendszert annak érdekében, hogy az ne csak a tolmácsok és a tolmácsolást felhasználó ügyfeleket szolgálja, hanem oktatási funkciókkal is bővíthessen, tehát hosszabb távon a tolmácsolás oktatására is alkalmas legyen. Létrehoztunk a közös felületen olyan tematikus mappákat, amelyekben a TFK által oktatott tolmácsolási módokkal (blatt, konszekutív, tárgyalás és szinkron) kapcsolatos módszertani ötleteket gyűjtöttük, s amelyek nemcsak az oktatóknak jelentettek nagy segítséget, de egyben támogatták a hat nyelven történő képzésen folyamatosan zajló harmonizációs törekvéseinket is.

A TFK esti szakfordító- és tolmácsképzésén és a nappali konferenciatolmács képzésen összesen négy különböző tolmácsolási módot oktatunk a képzés különböző szakaszaiban, lépcsőzetesen építkezve. Az alábbiakban az egyes tolmácsolási módokkal kapcsolatos online oktatási tapasztalatainkat összegezzük, kezdve a blattolással, folytatva a konszekutív tolmácsolással, majd a szinkrontolmácsolással, egészen a tárgyalástolmácsolás oktatásáig. Mind a négy módnál röviden írunk az adott tolmácsolási mód oktatási gyakorlatáról, kitérve a tolmácsolási módból adódó speciális nehézségekre online oktatási keretek között, majd számba vesszük a digitális eszköztár adta lehetőségeket és a képzés során alkalmazott új típusú feladatokat.

A blattolás online oktatásának tapasztalatai

Számos magyar és idegen nyelvű tanulmány született már arról, miért és milyen keretek között van helye a blattolásnak (azaz az írott forrásszöveg alapján történő azonnali szóbeli fordításnak) a tolmácsolásban (Valentinyi, 2003; Viaggio, 1995; Weber, 1990). Megbízásaik során a tolmácsoknak aránylag gyakran kell írott forrásszöveg alapján szóban fordítaniuk, ez a fajta tolmácsolási mód speciális kompetenciákat és célirányos gyakorlást kíván (F. Csizmazia, 2020). Emellett a blattolás egyéb tolmácsolási módokhoz szükséges készségek fejlesztésére is alkalmas, gyakran használják a szinkrontolmácsolás előkészítésére, a jegyzetírás és -olvasás megalapozására konszekutív tolmácsolásnál, valamint a szövegértési és -elemzési készségek fejlesztésére (G. Láng, 2002). Blattolásnál írott szövegből dolgoznak a hallgatók, ennek megfelelően a beszéd életszerűsége, az előadó személyisége és előadásmódja nem játszanak szerepet a nyelvi közvetítés minőségében, ahogy nonverbális tényezők és a többi tolmácsolási módnál meghatározó jelentőségű külső input változók sem (Mead, 2015).

A gyakorlati tapasztalatok a blattolás oktatásánál azt mutatják, hogy számos lehetőség adódik a technika használatából:

- A blattolás alapjául szolgáló forrásnyelvi szövegek egésze, illetve azok egyes részletei könnyedén megoszthatók; akár az egész csoporttal, akár csak célzottan egy-egy hallgatóval feladattípustól függően.
- A szövegfeldolgozás a hagyományos jelenléti órai módszerekhez képest jóval szemléletesebbé tehető. A megosztott képernyőn látványosan szegmentálható a forrásnyelvi szöveg (kijelöléssel, rajz-eszközökkel, árnyékolással stb.), megosztott Drive-os felületeken a hallgatókkal közösen végezhető szintaktikai elemzés, kulcsszavazás, a szöveg logikai szerkezetének feltérképezése (aláhúzással, a szöveg színének változtatásával stb.).
- Szemléletesen egymás mellé állíthatók az eltérő szövegtípusok, párhuzamosan több szövegen is tudják közösen elemezni az adott szövegtípusra jellemző jellegzetességeket a hallgatók.
- A blattolási teljesítmény elemzési céllal rögzíthető élőben az online platformokon, és rugalmasan visszajátszható elemzési és értékelési céllal.
- A Zoom és Teams platformokon hozzáférhető csoportszoba-funkció jól kihasználható a blattolásnál is, például kiscsoportos és páros feladatokra (a többi között szegmensek oda-vissza fordítására). Ezzel a funkcióval több hallgató párhuzamosan blattolhatja ugyanazt a szöveget, ami több gyakorlásra és összehasonlító elemzésre, valamint személyre szabottabb értékelésre ad lehetőséget.
- Párhuzamos társas és tanári értékelésre a chatfunkció is jól használható, itt van lehetőség azonnali visszajelzést adni az ügyes fordítói megoldásokra, frappáns átváltásokra és az esetleges tévesztésekre.
- Nagy előnye a valós idejű szinkron óráknak, hogy a különböző források (háttéranyagok, glosszáriumok, párhuzamos szövegek) könnyen és látványosan kereshetők menet közben.

Online oktatási keretek között új típusú feladatokra is lehetőség nyílik, amelyek korábban nem szerepeltek a blattolási órák eszköztárában:

- Játékos online feladatokkal színesíthető a blattolási órák tematikája (például tematikus kvíz-kérdések blattolása jó bemelegítő feladat lehet az adott témához kapcsolódó szókinccs aktiválásához).
- A tényleges blattolási feladatok közé beilleszthetők közösen feldolgozható vagy kitölthető lyukas szövegek, anticipációs gyakorlatok.
- A szegmentálási és anticipációs készségek fejleszthetők feliratozott videók alapján végzett blattolási gyakorlatokkal.
- A blattolási feladatok könnyen összefűzhetők más tolmácsolási módokkal (például egy leblattolt infografika vagy vázlatpontos jegyzet alapján rögtönzött előadás kiváló forrásszöveg lehet konzekutív tolmácsolásra).

Mindent összevetve azt mondhatjuk, hogy a blattolás oktatásánál az online órák sok szempontból hatékonyabbak voltak, mint a jelenléti órák. Nyilvánvalóan változott a csoportdinamika, és adódtak technikai és kommunikációs nehézségek, de mindezt ellensúlyozni tudták a párhuzamos munkavégzésben rejlő lehetőségek és a változatosabb módszertani eszköztár.

A konzekutív tolmácsolás online oktatásának tapasztalatai

A konzekutív tolmácsolási mód (azaz a jegyzetek alapján történő követő tolmácsolás) a nyelvi közvetítői piacon sok szempontból háttérbe szorult az elmúlt évtizedek során (Gillies, 2019), ugyanakkor a képzőintézmények záró- vagy képesítővizsgáin, illetve a tolmácsszolgálatok versenyvizsgáin kötelező elem a hosszúszakaszos konzekutív, nemcsak idegen nyelvről magyarra (A irány), hanem magyarról idegen nyelvre is (B irány) (Lee 2008, Szabó 2020b). A konzekutív hasonlóan fontos szerepet kap a bírósági, hatósági és közösségi tolmácsolás során, és az elsajátított kompetenciák, alkalmazott stratégiák egy része alapul szolgál más tolmácsolási módokhoz is (Setton & Dawrant, 2016). A kezdeti kísérletezés után hamar kiderült, hogy a konzekutív esetében is a Zoom-platform a legmegfelelőbb eszköz – így látták ezt a kollégák a nemzetközi szinten is (Ahrens et al, 2021). A konzekutív mód távolléti oktatásban történő oktatásának lehetőségét már évekkel korábban felvetették (Clifford, 2018; Ko & Chen, 2011), és több intézmény is alkalmazza blended képéseiben a távolléti stúdiumokat a konzekutív mód gyakorlására.

A pandémia időszaka alatt a konzekutív mód gyakorlására kimondottan alkalmasnak bizonyult a Zoom-platform, saját tapasztalatból számos pozitívumot említhetek (ezek közül több elem más tolmácsolási módra is igaz):

- Virtuális tanórán a forrásnyelvi (FNY) szöveg sokkal jobban hallható, a videó jobban látható (a hangszín, hangerő egyéni igényeknek megfelelően állítható).
- Van lehetőség videómegosztásra, de a FNY-i szöveg link formájában azonnal tovább is küldhető, a hallgatók maguk is megnyithatják, szabályozhatják.
- A hallgatók tolmácsolása könnyebben rögzíthető, elemzési céllal továbbítható (például a GoReact felületre, ahol fejlesztő értékelési technikákat lehet alkalmazni, azaz tanári és társas értékelésre is lehetőség nyílik (erről bővebben ld. Szabó, 2020a, p. 97).

- A jegyzeteléstechnika demonstrációja is könnyebb egyrészt a platformba beépített Whiteboard-funkcióval, valamint könnyen csatlakoztatható a rendszerhez tablet iPad, vagy erre a célra fejlesztett digitális grafikai eszköz.
- A csoportszobák kiválóan alkalmazhatók például párhuzamos (egyéni tolmácsolásra), párban vagy kiscsoportban történő tolmácsolásra (egy hallgató tolmácsol, egy vagy több hallgatótárs előre megadott szempontok alapján értékeli).
- A chatfunkció alkalmas azonnali ötletek megosztására, játékos gyorsasági feladatokra, miniversenyekre (azonnal eldönthető, ki volt a leggyorsabb).
- A digitális eszközökről (PC, tablet, telefon) azonnal elérhető a Moodle vagy Canvas felülete, azaz az előre feltöltött órai anyagokat a hallgatók közvetlenül elérik, a felvett anyagok a platformra azonnal visszatölthetők.
- A hallgatók lenémíthatják magukat, és párhuzamosan tolmácsolhatnak, a tolmácsolásról készített felvételt feltölthetik a Moodle-ba vagy a Canvas-ra (akárcsak a jegyzeteiket), s ezeket később lehet különböző eszközökkel értékelni.

A konszekutív tolmácsolás virtuális oktatása felvet néhány negatív szempontot is, ezek száma azonban elenyésző a pozitívumokhoz képest, és főleg a prezentációs készségekre, technikákra vonatkoznak.

- A képernyőn a hallgató csak mellől felfelé látszik; az oktató nem tudja kiszűrni a zavaró kinézeti elemeket (rossz lábtartás, felesleges mozgás, gesztikuláció, mellvonal alatti kényszermozgások); nehéz továbbá egyes paralingvisztikai jelenségekkel (például a prozódia, a hanglejtés, hangerő) kapcsolatos tanácsadás (Ko, 2006; Ko & Chen, 2011). Ezekből a hátrányokból ugyanakkor előny is kovácsolható, hiszen a prezentációs problémák háttérbe szorulásával nagyobb hangsúly kerül a tartalomra, a szöveghűsége, és nem terelik el az oktató figyelmét a prezentációs deficitre utaló elemek.
- A hallgatók nem tudják gyakorolni az álló helyzetben történő tolmácsolást, ahol az általános prezentációs technikákon kívül például a jegyzetomb kezelése jelenthet nehézséget.
- A párhuzamos tolmácsolás miatt az oktató csak egy hallgatót tud figyelemmel kísérni, a „közönség” nélkül maradt hallgatók légtüres térben tolmácsolnak, számukra a kontextus elveszíti minden autentikusságát.
- A szemkontaktust csak relatív módon tudjuk megvalósítani: a jegyzetektől történő felnézés gyakoriságát tudjuk értékelni, de a tolmács a CNY-i megfogalmazásnál csak egy pontra tud koncentrálni, nem tudja tekintetével lefedni a hallgatót, nem tudja a beszédet a teljes közönségnek címezni.

Ahrens és munkatársai kiemelik, hogy az oktatói értékelés, amely hagyományosan azonnali, szóban történő visszajelzést jelent, online órákon a párhuzamosan rögzített tolmácsolások miatt nem, vagy kisebb mértékben volt megvalósítható (2021, p. 256). Ez igaz: a konszekutív tolmácsolás esetében a CNY-i megfogalmazásra (vagy annak hangrögzítésére) nem érkezett azonnali visszajelzés; sok esetben a következő napon hangüzenetben küldtünk értékelést. Itt értelemszerűen sérült az azonnaliság elve, ugyanakkor a személyre szabott értékelés megmaradt; ráadásul nyilvánvalóan részletesebb a visszajelzés, így a hallgató számára értékeesebb elemzést tudunk adni, és nem tettük ki a hallgatót annak sem, hogy a csoport előtt kelljen szembesülnie hibáival. Sokszor egy

beszédre vonatkozóan csoportos visszajelzést is lehet adni, amivel az oktató időt takaríthat meg. A rögzített hangfelvételek arra is alkalmasak, hogy a hallgatók visszamenőleg is meg tudják hallgatni az értékeléseiket, és egyes területeken mutatott eredményeiket saját korábbi eredményeikhez viszonyíthatják (ipszatív értékelés).

A szinkrontolmácsolás online oktatásának tapasztalatai

A szinkrontolmácsolás oktatása csak néhány képzőintézmény palettáján szerepel Magyarországon, elsősorban azért, mert a hallgatók részéről komoly és több félév alatt fokozatosan elsajátított speciális készségeket, az egyetemek részéről pedig megfelelő szakmai háttérrel és technikai felszereléssel igényel. A TFK esti és nappali tolmácsképzéseinek tanrendjében – az általánosan elfogadott szakmai ajánlásoknak megfelelően (Setton & Dawrant, 2016) – a képzés második felében indulnak a szinkrontolmács-órák, a korábban megszerzett ismeretekre építve, kislétszámú csoportokban. A szinkrontolmács munkáját számos tényező nehezíti a többi tolmácsolási módhoz viszonyítva is, hiszen itt a beszéd hallgatása és tolmácsolása egy időben zajlik, az értelmezés és szegmentálás menet közben történik, a tolmács beszédtempójának és a beszélőtől való „lemaradás” (az ún. *décalage*) mértékének rugalmasan igazodnia kell az előadóhoz (G. Láng, 2002). Nem véletlen, hogy a tolmácsolás igen összetett folyamatát matematikai képletekkel is ábrázoló, gyakran idézett Gile-féle erőfeszítés-modellben a szinkrontolmácsolás a legtöbb komponensű tolmácsolási mód (Gile, 1995/2009).

Kétségtelenül a szinkrontolmácsolás oktatása okozta a legnagyobb fejtörést a tolmácsoktatóknak világszerte, hiszen ez tűnik a legkevésbé kivitelezhetőnek online képzési keretek között. Nem csoda, hogy ez volt a tolmácsolást oktató tanárok fent hivatkozott „válságkezelő” és tudásmegosztó fórumainak leggyakoribb témája és legkomolyabb dilemmája. Mindeztől kezdve a szinkrontolmácsolás oktatásának egyik axiómája volt, hogy a kabinból dolgozó tolmácsnak lehetőség szerint egy helyiségben kell tartózkodnia az előadóval, mert a fizikai távolság, illetve izoláltság olyan nehezítő tényező, amely jelentősen leronthatja a tolmácsolás minőségét (Mead, 2015). A koronavírus-fenyegetettség nyomán újabb és újabb funkciókkal bővített videokonferencia-plattformok fejlődése és a távtolmácsolás világszintű terjedése azonban megdönteni – vagy legalábbis megingatni – látszik ezt az alapelvet. Mindenesetre az online oktatás kényszerű kezdetekor, a 2019/2020-as tanév tavaszi félévében még nem álltak széles körben rendelkezésre szinkrontolmácsolásra alkalmas plattformok, így a szinkrontolmács-tanárok egyik hétről a másikra azzal szembesültek, hogy a hallgatók otthonában kellene valahogy szimulálniuk a tolmácskabint, a kabinon belüli kooperációt, a két hangsávós párhuzamos nyelvi átváltást. Az immár három féléves gyakorlat azt mutatta, hogy ez nem annyira lehetetlen, mint amilyennek első látásra tűnt, és az online oktatási forma a kihívásokon túl számos lehetőséget is tartogat a szinkrontolmácsolás oktatására nézve:

- Felfedeztük az online videokonferencia plattformokban, illetve azok ötvözésében rejlő lehetőségeket. A TFK hallgatóival a beépített szinkrontolmácsolási modulral rendelkező Webinar-funkcióval kiegészítve használtuk a Zoom-ot, az ELTE oktatói (és az EMCI hálózat tagegyetemei) a KUDO többnyelvű konferencia-plattformjával dolgoztak a tolmácsórákon, de számos egyéb technikai megoldást is

láthatunk más képzőintézményekben (például a Discord+Zoom kombinált használatát, a Watch2Gether videónéző webalkalmazás ötvözését oktatási platformokkal) (Mercangöz, 2020).

- A hallgatók tolmácsolásainak rögzítésére előtérbe kerültek a kétsávú hangfelvételre alkalmas új autonóm tanulási eszközök (My Speech Repository, AudaCity, InterpreterQ).
- A technika adta lehetőségeknek köszönhetően az online órákon több (adott esetben az összes) hallgató tudott párhuzamosan dolgozni, a csoportszobáknak köszönhetően a kabinon belüli kooperációs terén is szereztek bizonyos szintű gyakorlatot.
- A korábbiaknál több, jó minőségű összehasonlítható hangfelvétel készült, ami hosszú távon is különösen hasznos lehet elemzési és kutatási szempontból egyaránt, ezáltal hozzájárulhat a tudatosabb és strukturáltabb tananyagfejlesztéshez.
- Új visszajelzési és értékelési módszerek jelentek meg, az órai teljesítmény azonnali értékelésen kívül a feltöltött hangfelvételek alapján számos tanári és társas értékelés készült az interaktív GoReact felületen, és a közösen kitöltött és megosztott Google Drive-os értékelőlapokon.
- A szinkrontolmácsolás oktatásába a korábbinál is több tanórán kívüli tanulási elem épült be, egyre hangsúlyosabb szerepet kapott a tolmácpályán egyébként is kulcsfontosságú autonóm tanulási komponens (például témaspecifikus készülés, glosszárium-készítés, saját hangfelvételek rendszeres elemzése irányított szempontok alapján stb.).
- A hallgatók széleskörű gyakorlati távtolmácsolási tapasztalatot szerezhettek, amire kétségtelenül szükség lesz majdani pályájuk során.

A korábban tárgyalt többi tolmácsolási módhoz hasonlóan a szinkrontolmácsolás terén is lehetőség nyílt új típusú feladatok kipróbálására, például:

- A változatos témakörökben, új technikai elemekkel gazdagított, online tartott minikonferenciákon a szokásosnál több hallgató tudott párhuzamosan több nyelven szinkronozni, és az egyes előadásokat követő nyelvkombinációnak megfelelően összeállított csoportszobákban a visszajelzés is hatékonyabb volt.
- A páros kabinokat szimuláló külön szobákban a hallgatók a chatfunkciót használhatták a kabintársaik segítésére. Emellett folyamatosan rendelkezésre álltak, hatékonyan és célirányosan kereshetőek voltak a különböző online források.
- A másik nyelvi kabinból átvett vezérhang alapján végzett tolmácsolás (*relé*) eleinte csak néma kabinban működött, de a tolmácsfunkcióval bővített platformokon már lehetőség nyílt arra, hogy a felvett előadást vezérnyelvre (*pivot*) tolmácsoló hallgató alapján dolgozhassanak a többiek.

Az elmúlt félévek tapasztalatait összegezve az mondhatjuk, hogy bár a szinkrontolmácsolás online oktatásában kétségkívül adódnak veszteségek (hiányzik az élő kabin gyakorlat, az élőben előadott beszédek), de ezt valamelyest ellensúlyozzák az új technikai és módszertani lehetőségek. Egyértelműen azt tapasztaltuk, hogy hallgatói attitűdtől függően látványosabb fejlődés érhető el ezen a területen a tudatosabb és rendszeresen beépített autonóm tanulási elemeknek köszönhetően.

A tárgyalástolmácsolás online oktatásának tapasztalatai

A tárgyalástolmácsolás (összekötő, dialógus vagy liaison tolmácsolás) általában nem szerepel a képzőintézmények képzési palettáján, a konferenciatolmács képzések záróvizsgálatain, illetve az akkreditációs teszteken főként hosszúszakaszos konszekutív, illetve szinkrontolmácsolási feladatot kapnak a jelöltek. A TFK tolmácsképzéseiben a bemeneti (felvételi) és a kimeneti (képesítő) követelmények között egyaránt megtalálható a tárgyalástolmácsolási feladat, többek között azért, mert a kódváltás miatt a jelölt magyarra, illetve idegen nyelvre történő közvetítő készségeit is fel lehet mérni általa. A tárgyalástechnika oktatásakor figyelembe vesszük az összekötő (sok esetben közösségi) tolmácsolás lehetséges helyszíneit (egészségügyi, hatósági, bírósági, üzleti, vállalati), tehát az oktatás során építkező jelleggel, egyre nehezedő szövegekkel és egyre hosszabb szakaszokkal dolgozunk. Az első és második félévben a hallgatók főleg hétköznapi helyzetekben elhangzó rövidebb dialógusokat tolmácsolnak, a záróvizsgálathoz közeledve viszont hosszabb interjúkat, magyar–idegen nyelv irányban hosszabb válaszokkal. Mivel a tárgy nem szerepel sem a magyar, sem a nemzetközi képzőintézmények programjában, e tolmácsolási mód online oktatására vonatkozó javaslatokra nem tudunk támaszkodni, ugyanakkor, mivel jellemzően jegyzeteléssel történő, követő tolmácsolásról van szó, a konszekutív móddal kapcsolatos fenti megfigyelések szinte kivétel nélkül érvényesülnek. Az alábbiakban tehát csak azokat a tapasztalatokat emeljük ki, amelyek eltérnek a konszekutív módnál vázoltaktól.

- Az összekötő tolmácsolási helyzeteknél különösen fontos, hogy autentikus szituációt tudjunk teremteni, vagy legalább szimulálni. Autentikus szereplőket jelenléti módban felkérni rendkívül nehéz, ám online platformon nem köt minket a helyszín, sokkal több résztvevőt be tudunk vonni, akár külföldről is.
- Sokkal jobb együttműködést és átjárást tudunk kialakítani a TFK tolmácsképzéseiben oktatott nyelvek között (a más nyelven tanuló tolmáshallgatók bevezethetők magyar anyanyelvű oldalról, és máris autentikus szituációt kapunk).
- Ha akcentusból, dialektusból, alacsonyabb nyelvtudási szintből fakadó hibák, félreértések vannak, a chatfunkció tökéletesen alkalmazható a félreértések tisztázására.
- Noha a hallgatók összekötő szerepe fizikális értelemben sérül (nem tudnak a két fél „között” közvetítői szerepben megjelenni, nem tudják megtapasztalni a szemtől szembeni helyzetek proxemikai aspektusait, nincs lehetőségük a testbeszéd kontrollálásának technikáját gyakorolni), sokat segíthet a kommunikációban, hogy a beszélőket a tolmács nem oldalról látja, hanem a technika segítségével, egyéni képernyő módban szemből is figyelheti.
- Az online dialógustolmácsolásnál olyan technikákra is figyelmet kell fordítani, amelyek jelenléti kontextusban nonverbális kommunikációval megoldhatók (például mikor vághat közbe a tolmács, milyen hosszú szakasz után fordítson [*turn-taking*]).
- A sokféle szituációban (hétköznapi, egészségügyi, hatósági, bírósági, üzleti, vállalati stb.) alkalmazott, autentikus jelleggel megalkotott bilaterális közvetítő feladatok során a hallgatók komplex kompetenciákkal vértéződnek fel, ami megerősített minket abban, hogy a különböző szintereken zajló tárgyalástechnika fontos része a tolmácsképzésnek.

Konklúzió

A tanulmányban bemutattunk néhány nemzetközi és hazai felmérést, amelyekből oktatók és hallgatók véleményét ismerhettük meg az online oktatás sikerességéről. Példákat hoztunk arra is, milyen együttműködési kísérletek zajlottak a nemzetközi, európai és hazai szintén a tolmácsolás távolléti oktatásával kapcsolatban felmerült problémák leküzdésére. A tolmácsolás oktatását a módszertani megfontolásokon túl meghatározzák a valós piaci folyamatok is: a távtolmácsolás elterjedése szükségessé teszi, hogy a képzőintézmények felkészítsék a hallgatókat egy olyan piaci időszakra, amikor a tolmácsolási tevékenység egy jelentős része várhatóan áttevődik majd online platformokra. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a kezdeti bizonytalanság után a magyar és a nemzetközi képzőintézményekben technológiai és módszertani szempontból is sikerült átállni a távolléti oktatásra. A tanulmányban részletesen leírtuk, milyen, elsősorban pozitív tapasztalatokat gyűjtöttünk a BME Tolmács- és Fordítóképző Központjában kínált szakirányú továbbképzéseken zajló tolmácskurzusokon a négy fő tolmácsolási mód (blattolás, konsekutív-, szinkron- és tárgyalástolmácsolás) távolléti oktatása kapcsán. A tapasztalatok azt mutatják, hogy több mindent is érdemes lesz megtartani ezekből a megoldásokból, már csak azért is, mert a távtolmácsolás már nemcsak a távoli jövő, hanem a kényszerű, de egyszersmind pragmatikus jelen is. Összességében úgy látjuk, hogy a közeljövő tolmácsképzésében érdemes a jelenléti oktatást távoktatással és online technikákkal kombinálni, és a blended formákat előnyben részesíteni.

IRODALOM

- Ahrens, B., Beaton-Thome, M. & Rütten, A. (2021). The pivot to remote online teaching on the MA in Conference Interpreting in Cologne: Lessons learned from an unexpected experience. *JoSTrans*, 36. 251–284. https://jostrans.org/issue36/art_ahrens.php (2021.09.15)
- Almahasees, Z. & Qassem, M. (2021). Faculty perception of teaching translation courses online during Covid-19. *PSU Research Review*, 2399–1747. Emerald Publishing Limited. <https://doi.org/10.1108/PRR-12-2020-0044> (2021.09.15)
- Bologna Follow-up Group (BFUG) & European Students' Union (ESU). (2020). *Student Life During The Covid-19 Pandemic: Europe-Wide Insights*. https://www.ehea.info/Upload/BFUG_HR_UA_71_8_1_Survey_results.pdf (2020.09.15)
- Clifford, A. (2018). What does it take to train interpreters online? Communication, communication, and communication. In Barbara, A. et al. (Eds.), *Translation – Didaktik – Kompetenz* (pp. 169–187). Frank & Timme.
- Digital Teaching Survey special report*. (2020). THE Campus & Times Higher Education. <https://campus-cms.prd.timeshighereducation.com/sites/default/files/2021-02/THEDigitalTeachingSurveyspecialreport.pdf> (2021.09.15)
- ELTE Politológus Műhely (ELTE PM). (2020). *Távoktatás Kutatás 2020*. <https://politologusmuhely.hu/kutatasok/> (2021.09.15)
- Eszenyi, R. (2020). Konferenciatorlmácsolás oktatása a karantén idején: mit tanulhatunk ebből a rendkívüli félévből? In Seresi, M., Eszenyi, R., & Robin, E. (Eds.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* (pp. 59–72). ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.

- F. Csizmazia, E. (2020). Mit kell tudnia egy blattolónak? Avagy miből áll a blattolói kompetencia? In Szabó, Cs. & Bakti, M. (Eds.), *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetenciafejlesztés új fókuszai* (pp. 37–58) Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- G. Láng, Zs. (2002). *Tolmácsolás felsőfokon. A hivatásos tolmácsok képzéséről*. Scholastica.
- Gile, D. (1995/2009). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. John Benjamins Publishing Co. [https://doi.org/10.1075/btl.8\(1st\)](https://doi.org/10.1075/btl.8(1st)) (2021.09.15)
- Gillies, A. (2019). *Consecutive interpreting: A short course*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315648972> (2021.09.21)
- Grajczjár, I., Schottner, K. & Szűts, Z. (2021). A digitális távoktatás felsőoktatási tapasztalatai: milyen tényezők magyarázzák a blended learning támogatottságát? *Opus et Educatio*, 8(2). <https://doi.org/10.3311/ope.433> (2021.09.15)
- Hajdu, M. & Jandó, Z. (2020). Van olyan egyetem, ahol négyszeresére nőtt a terhelés a távoktatás miatt. *G7 Gazdasági Magazin*, 2020. május 3. <https://g7.hu/kozelet/20200503/van-olyan-egyetem-ahol-negyszeresere-nott-a-terheles-a-tavoktatás-miatt/> (2021.09.15)
- HÖÖK Távoktatás jelentés. (2020) <https://hook.hu/hu/felsooktatás/tavoktatás-jelentes-2851> (2021.09.15)
- Ko, L. (2006). Teaching interpreting by distance mode: Possibilities and constraints. *Interpreting*, 8(1), 67–96. <https://doi.org/10.1075/intp.8.1.05ko> (2021.09.15)
- Ko, L., Chen, N. S. (2011). Online-interpreting in synchronous cyber classrooms. *Babel*, 52(2), 123–143. <https://doi.org/10.1075/babel.57.2.01ko> (2021.09.15)
- Lee, J. (2008). Rating scales for interpreting performance assessment. *The Interpreter and Translator Trainer*, 2(2), 165–184. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2008.10798772> (2021.09.15)
- Mead, P. (2015). Input Variables. In Pöchhacker, F. (Ed.), *Routledge Encyclopaedia of Interpreting Studies*. (pp. 191–192). Routledge.
- Mercangöz, N. V. (2020). *Discord and Watchtogether*. European Commission Knowledge Centre on Interpretation. https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/knowledge-centre-communities/online-training-interpreters_en#files (2021.09.15)
- Petz, A. (2020). Digitális oktatás és mesterséges intelligencia – egy digitális oktatási platform használatának tapasztalatai. In Seresi, M., Eszenyi, R. & Robin, E. (Eds.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* (pp. 62–91). ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.
- Roberson, L. (2015). Interpreting Students' Perceptions of a Blended Degree Program. *Journal of Interpretation*, 24(1), Article 6. <https://digitalcommons.unf.edu/joi/vol24/iss1/6> (2021.09.15)
- Robin, E. (2020). A távolléti oktatás és én. In Seresi, M., Eszenyi, R. & Robin, E. (Eds.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* (pp. 161–170). ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.
- Seresi, M. (2020). Konzekutív tolmácsolás online oktatása aszinkron módszerekkel. In Seresi, M., Eszenyi, R. & Robin, E. (Eds.), *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* (pp. 92–112). ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszék.
- Setton, R. & Dawrant, A. (2016). *Conference Interpreting. A Trainer's Guide*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/btl.121> (2021.09.15)
- Sinóros-Szabó, L. (2020). Ágazati és Európai Unió intézkedések az új típusú koronavírus okán kialakult vészhelyzetben. A tavaszi digitális átállás tapasztalatai és a jövőbeli ágazati törekvések iránya (előadás). Tempus Közalapítvány: *A járványhelyzet hatása a felsőoktatás nemzetköziesítésére* c. konferencián (2020. október 1.)
- Szabó Cs. (2020a). Fejlesztő értékelési technikák a tolmácsolás oktatásában. In Szabó, Cs. & Bakti, M. (Eds.), *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetencia-fejlesztés új fókuszai*. (pp. 89-108). Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Szabó, Cs. (2020b). Empirikus kutatások és gyakorlati tapasztalatok a jegyzeteléstechikában. *Fordítástudomány* 22(1), 86–104. <https://doi.org/10.35924/fordtud.22.1.8> (2021.09.15)
- Valentinyi, V. K. (2003). A blattolás tanítása. *Fordítástudomány* 5(1), 93–103.

- Valentinyi, V. K. (2020). A blattolás a tolmács kompetenciáinak fejlesztésében. In Szabó, Cs. & Bakti, M. (Eds.), *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetenciafejlesztés új fókuszai* (pp. 123–140). Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Viaggio, S. (1995). The Praise of Sight Translation (and Squeezing the Last Drop Thereout of). *The Interpreters' Newsletter 1*, 33–42.
- Weber, W.K. (1990). The importance of sight translation in an interpreter training programme. In *ATA Scholarly Monograph Series, 4*, 44–52. <https://doi.org/10.1075/ata.iv.10web> (2021.09.15)

Internetes források

- SCIC Knowledge Centre on Interpretation. https://ec.europa.eu/education/knowledge-centre-interpretation/knowledge-centre-interpretation_en (2021.09.15)

Online interpreting courses at BME's Centre for Interpreter and Translator Training /TFK/. Teacher and student perspectives

Covid-19 put most higher education institutions in a difficult position, particularly those teaching specific skills and relying heavily on equipment and infrastructure. Interpreter training institutions also had to switch to remote learning in a short space of time and transfer methodological solutions, applied routinely in classrooms, to online platforms by learning to use a range of new technologies. The first part of the paper outlines a number of surveys conducted to map teachers' and students' views of online education on the one hand, and on the other it also offers examples of international and national cooperation schemes between various training institutions. The second part of the paper provides the reader with a summary of – mainly positive – experience gained at the interpreter training courses at the Centre for Translator and Interpreter Training (TFK) of the Budapest University of Technology and Economics (BME), with a specific focus on four types of interpreting: sight translation, consecutive, simultaneous and liaison.

Keywords: sight translation, consecutive interpreting, simultaneous interpreting, liaison interpreting, blended learning